

Nauczanie języka angielskiego w edukacji wczesnoszkolnej

Maria Weiss

Spis treści

1. Rozwój dzieci w wieku wczesnoszkolnym	3
2. Wymagania wobec dzieci w zakresie języka angielskiego	8
3. Metody nauczania języka angielskiego na etapie wczesnoszkolnym	12
4. Elementy literatury i kultury krajów anglojęzycznych	16
5. Gry i zabawy na lekcjach języka angielskiego w edukacji wczesnoszkolnej	18

1. Rozwój dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Na poziom rozwoju dzieci rozpoczynających naukę w szkole składa się sześć lat ich życia i wzrastania, a także okres rozwoju prenatalnego. Przez ten czas w organizmie dziecka zachodzą ogromne zmiany, rozwija się ono w bardzo szybkim tempie, tak że z niezgrabnego, całkowicie zależnego od dorosłych noworodka staje się zgrabnym i zaradnym człowiekiem zdolnym do wykonania wielu czynności fizycznych.

Szalenie istotne w chwili rozpoczęcia nauki są zdolności ruchowe. W psychologii zdolności te dzieli się zwykle na: lokomocyjne, które umożliwiają przemieszczanie się, nielokomocyjne, pozwalające poruszać różnymi częściami ciała w celach innych niż poruszanie się, między innymi w celu odbioru różnorodnych bodźców z otoczenia, a także zdolności manipulacyjne, które umożliwiają wykonywanie ruchów precyzyjnych. I to właśnie te ostatnie zdolności umożliwiają, na odpowiednim etapie rozwoju, utrzymać w dłoni ołówek oraz wodzić nim po kartce papieru w sposób zgodny z wolą dziecka. Na 6. rok życia przypada złoty okres gibkości, kiedy dzieci są w stanie wykonać wiele ruchów przy umiejętności zachowywania już równowagi i dużej precyzji. Wraz z rozwojem fizycznym dziecko staje się także bardziej wytrzymałe. W wieku sześciu lat dziecko nie potrzebuje już drzemki w ciągu dnia by odzyskać siły. Do odpoczynku wystarczy mu jedynie podjęcie spokojniejszej zabawy.

We wczesnym dzieciństwie ustala się lateralizacja, czyli specjalizacja czynności lewej i prawej półkuli mózgu, która odpowiada za to, którą ręką piszemy, którą nogą robimy pierwszy krok oraz którym okiem zaglądamy do dziurki do klucza. U 95% ludzi lewa półkula mózgu odpowiada za język mówiony oraz słuch, prawa półkula odpowiada z kolei za zdolności matematyczne oraz myślenie analityczne. Ręczność, czyli posługiwanie się określoną ręką w celu pisania, ustala się u dzieci między drugim a czwartym rokiem życia. 83% ludzi na świecie jest praworęcznych, 14% leworęcznych, a pozostałe 3% to osoby oburęczne, posługujące się z jednakową sprawnością zarówno ręką prawą jak i lewą. Ustalenie którą ręką dziecko posługuje się przy jedzeniu i pisaniu jest bardzo istotne już na etapie edukacji przedszkolnej. W dzisiejszych czasach zarzucono już idei, że pisać należy prawą ręką, a dzieci leworęczne na siłę przestawiać na pisanie ręką prawą, jednak wiedza taka jest istotna dla nauczyciela, chociażby z punktu widzenia usadzenia dzieci w ławkach. Należy to zrobić w taki sposób, aby dziecko leworęczne siedziało po lewej stronie. Pozwala to zapobiec notorycznemu trącaniu się dzieci łokciami, które zwłaszcza w pierwszych latach

życia są intensywnie używane podczas wykonywania jakichkolwiek czynności manipulacyjnych.

Bardzo ważnym aspektem rozwoju dzieci jest myślenie. Myślenie jest procesem pośredniego poznawania rzeczywistości, w odróżnieniu poznania bezpośredniego poprzez zmysły. Myślenie pozwala ujmować związki i stosunki pomiędzy pojedynczymi przedmiotami i zjawiskami, które dla zmysłów są odrębne, a dzięki myśleniu łączą się w jedną logiczną całość.

Najistotniejszą z punktu widzenia psychologii oraz pedagogiki koncepcję rozwoju poznawczego dzieci zaproponował J. Piaget. Jest ona szeroko stosowana, a na jej podstawie tworzy się materiały do nauczania dzieci, dobrane adekwatnie do ich umiejętności w danym wieku. Kluczowymi pojęciami w badaniach J. Piageta były dojrzewanie i uczenie się. W jego koncepcji dojrzewanie to uwarunkowany genetycznie ciąg zmian w biologii i zachowaniach jednostki jakie zachodzą w toku jego życia, a uczenie się to zmiany pojawiające się w wyniku doświadczenia, jakie jednostka gromadzi w ciągu życia. Według założeń J. Piageta, każdy organizm, żeby przeżyć musi dostosowywać się do wymagań środowiska, proces ten nazwany został adaptacją. Adaptacja zaś zachodzi poprzez asymilację i akomodację, które są kolejno zmianami ilościowymi i jakościowymi zachodzącymi w umyśle dziecka. J. Piaget wyróżnił kolejne stadia rozwoju inteligencji dzieci:

- 1) stadium sensoryczno – motoryczne, przypadające na okres od narodzin do drugiego roku życia, w okresie tym dziecko poznaje świat głównie poprzez bezpośrednie spostrzeganie i własną aktywność motoryczną,
- 2) stadium predoperacyjne, okres ten trwa od drugiego do siódmego roku życia, w okresie tym w umyśle dzieci zachodzą zmiany umożliwiające mu docelowo myślenie symboliczne, w okresie tym dziecko ujmuje świat wyłącznie z własnej perspektywy, nie potrafi odwrócić czynności myślowej by powrócić do punktu wyjścia, a także potrafi koncentrować się tylko na jednej rzeczy w danej chwili,
- 3) stadium operacji konkretnych, w tym czasie, przypadającym pomiędzy siódmym a jedenastym rokiem życia, dziecko pokonuje bariery, które ograniczały jego myślenie w stadium przeoperacyjnym, zaczyna także rozumieć pojęcie stałości niektórych przedmiotów, jednak myślenie wciąż bazuje na konkretach,
- 4) stadium operacji formalnych, które można osiągnąć po ukończeniu jedenastego roku życia, choć jak zaznaczał autor koncepcji, nie wszystkie jednostki wchodzą

w to stadium w ciągu całego życia, dzieci nabywają zdolności myślenia abstrakcyjnego, bez konieczności odwoływania się do konkretnych przedmiotów lub zdarzeń.

Praca J. Piageta pomogła nauczycielom zrozumieć, że dzieci w określonym wieku nie są w stanie wykonać pewnych zadań i nie wynika to z ich złej woli, braku chęci czy uporu, a z faktu, że nie dojrzały jeszcze do wykonywania takich zadań, że ich umysły nie są jeszcze na tyle rozwinięte, by z zadaniami się uporać.

Koncepcja L. Wygotskiego, również bardzo istotna z punktu widzenia rozwoju umysłowego dzieci młodszych, różni się od koncepcji J. Piageta udziałem otoczenia w rozwoju. O ile Piaget pomijał w ogóle udział otoczenia we wchodzeniu dziecięcego umysłu w kolejne stadia, o tyle Wygotski uważa ten wpływ za kluczowy. W jego koncepcji dziecko jest „nowicjuszem”, który potrzebuje „eksperta” mogącego wskazać mu drogę i pomóc, na tyle, na ile jest to potrzebne we wspinaniu się na kolejne poziomy rozwoju. Wygotski zakładał, że rozwój intelektualny jest ściśle związany z rozwojem językowym, ponieważ to właśnie język, zarówno w domu jak i w szkole jest podstawowym nośnikiem informacji. W swoich pracach zawarł on trzy główne postulaty dotyczące rozwoju dziecka:

- 1) Dziecko reaguje na otaczający je świat przez działanie, które często nie wymaga użycia języka.
- 2) Dziecko jest zdolne do refleksji nad swoim własnym myśleniem, jednak musi wykorzystywać do tego język, dlatego też dzieci mówią same do siebie na temat problemu, który w danej chwili rozwiązują.
- 3) Dziecko jest w stanie wiele zrozumieć poprzez interakcje z innymi ludźmi, którzy są w stanie wytłumaczyć mu jak rozwiązać dany problem.

Wygotski podkreśla w swoich pracach również znaczenie kultury dla rozwoju jednostki. Uważał on kulturę za ważny nośnik wiedzy i doświadczenia, które przekazywane były dziecku za pomocą języka mówionego od najmłodszych lat w postaci baśni, przypowieści czy piosenek.

Pod wpływem twórczości Wygotskiego znajdował się J. Bruner, który stworzył koncepcję trzech typów reprezentacji. W jego koncepcji owe reprezentacje to sposoby wewnętrznego

rozumienia świata przez dziecko. Aby osiągnąć pełnię rozwoju, według J. Brunera dziecko musi przejść przez wszystkie trzy reprezentacje w następującej kolejności:

- 1) Reprezentacja enaktywna, kiedy myślenie opiera się w całości na czynnościach motorycznych, a dziecko nie korzysta jeszcze w ogóle z wyobraźni, ani mowy.
- 2) Reprezentacja ikoniczna, w której materiał konkretny może zostać zastąpiony obrazem, a dziecko jest w stanie wyobrazić sobie konkretny przedmiot stojący za fotografią czy rysunkiem.
- 3) Reprezentacja symboliczna, kiedy to dziecko staje się zdolne do reprezentowania świata za pomocą symboli, w tym za pomocą języka, dziecko korzystające z reprezentacji symbolicznych potrafi myśleć abstrakcyjnie, a także w umyśle przekształcać rzeczywistość i nią manipulować.

Rozwój emocjonalny dziecka w pierwszych sześciu latach życia jest bardzo zróżnicowany. Dzieci przechodzą przez różne, lepsze i gorsze fazy, by w rezultacie z całkowicie uzależnionego od matki, niesamodzielnego noworodka, stać się samodzielnym, odpornym emocjonalnie człowiekiem zdolnym wstąpić w mury szkoły i podjąć związanych z tym wyzwaniami.

Do piątego, szóstego roku życia dzieci cechuje duża afektywność i impulsywność. Emocje okazywane przez dziecko są krótkotrwałe, ale bardzo silne. Dziecko głośno się śmieje, kiedy jest zadowolone, ale równie głośno płacze, gdy jest niezadowolone. Potrafi krzyczeć, tupać nogami lub rzucać przedmiotami. Niektóre dzieci reagują w ten sposób nawet na niezbyt silne bodźce zewnętrzne. Dzieci rozpoczynające naukę szkolną cechuje też znaczna labilność uczuciowa. Oznacza to, że uczucia dzieci nie tylko są zmienne, ale również potrafią zmieniać się w bardzo szybkim tempie. Zapłakane dziecko potrafi po chwili śmiać się do rozpuku rozbawione przez kolegę. Zdaniem niektórych naukowców zmienność nastrojów dziecka wynika z rytmu neurobiologicznego rozwoju ontogenetycznego, który to powoduje, iż rozwijający się organizm przechodzi od stanu równowagi i dobrego przystosowania do stanu kryzysu, w którym traci równowagę, by potem znów do tej równowagi powrócić.

Wśród ważnych elementów, jakie powinny charakteryzować sześciolatek idącego do szkoły po raz pierwszy wyróżnia się:

- pewność siebie i akceptacja swojej osoby, dziecko musi być przekonane, że poradzi sobie z zadaniem bo jest mądre i rozsądne,

- umiejętność okazywania przez dziecko emocji ale także nazywanie ich, ponieważ tylko w ten sposób otoczenie będzie miało możliwość by na emocje dziecka odpowiedzieć,
- świadomość, że nie zawsze będzie w centrum zainteresowania, ponieważ klasa jest liczna a nauczyciel tylko jeden,
- umiejętność odłożenia zachcianek na później w celu wykonania tego, o co w danej chwili prosi nauczyciel,
- zdolność do współpracy z innymi dziećmi, umiejętność mówienia, ale także słuchania i osiągnięcia kompromisu,
- umiejętność pokojowego rozwiązywania konfliktów z rówieśnikami, samodzielnie lub przy pomocy nauczyciela – negocjatora,
- znajomość norm i reguł życia społecznego, dziecku będzie znacznie łatwiej gdy będzie wiedziało, że nie należy zabierać koledze kredek czy drugiego śniadania oraz że trzeba grzecznie stać w kolejce do toalety podczas przerwy, brak tej wiedzy doprowadzi do kłótni z rówieśnikami, a w rezultacie może nawet spowodować, iż dziecko zostanie odepchnięte przez grupę.

Gotowość do podjęcia nauki szkolnej to taki poziom rozwoju psychoruchowego dzieci, który umożliwi im radzenie sobie z wymaganiami, jakie stawia przed nimi szkoła. Gotowość ta ma wiele składowych, między innymi poziom rozwoju intelektualnego, fizycznego, społecznego czy emocjonalnego. Dziecko aby radzić sobie w szkole musi mieć dostatecznie dobrze rozwinięte zmysły, aby widzieć tablicę, słyszeć polecenia nauczyciela, ważne jest również aby było sprawne fizycznie w takim stopniu, by nie męczyło się podczas rysowania czy pisania, potrafiło rzucać piłką czy biegać po boisku. W zakresie rozwoju intelektualnego istotne jest by dziecko osiągnęło stadium operacji konkretnych (por. J. Piaget), miało rozwinięte wszystkie trzy rodzaje reprezentacji (por. D. Bruner), ogólnie rzecz ujmując, ważne by intelekt dziecka pozwalał mu uczyć się wielu nowych rzeczy stosunkowo szybko i jednocześnie, ponieważ na początku edukacji dziecko musi podołać jednocześnie nauce pisania, czytania, liczenia oraz poznawania wielu innych aspektów świata otaczającego je. Sześciolatek musi również poradzić sobie w grupie rówieśniczej, odnosić się prawidłowo do nauczycieli i innych pracowników szkoły, mieć odwagę by wypowiadać się na forum klasy, a także umieć słuchać innych. Nie może z byle powodu poddawać się, porzucać dotychczasowego zajęcia gdyż wymaga wysiłku. Wymienione cechy są jednymi z wielu, które składają się na gotowość dziecka do podjęcia nauki w szkole.

2. Wymagania wobec dzieci w zakresie języka angielskiego

Edukacja wczesnoszkolna to okres przejściowy pomiędzy zabawą w przedszkolu a wejściem dziecka w świat nauki szkolnej. Niezmiernie ważne jest, aby proces nauczania pozwolił dziecku łagodnie, bezstresowo rozpocząć szkolną edukację. Istotnym elementem jest również dbałość o wszechstronny rozwój dziecka, które w wieku 6-9 lat kształtuje swoje nastawienie do otaczającego świata, ludzi i do samego siebie. Dzieci w tym wieku charakteryzuje duża ciekawość i otwartość na to, co je otacza. Szybko rozwijają się fizycznie, intelektualnie i emocjonalnie. Należy przy tym pamiętać, że każde dziecko rozwija się inaczej, ma inne możliwości, i zadaniem szkoły i nauczycieli jest indywidualne podejście do każdego ucznia, tak aby pomóc mu osiągnąć optymalny dla niego postęp oraz poczucie zadowolenia i satysfakcji. Nauczyciel powinien także wierzyć, że każde dziecko jest uzdolnione i jego zadaniem jest odkryć te uzdolnienia i je rozwijać. Nauczyciel powinien organizować zajęcia (w tym również zajęcia dodatkowe, pozalekcyjne) w taki sposób, aby zoptymalizować szanse edukacyjne zarówno uczniów zdolnych, jak i uczniów mających trudności w nauce.

Zgodnie z założeniami podstawy programowej z 2009 roku, podstawowym „celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym. Ważne jest również takie wychowanie, aby dziecko w miarę swoich możliwości było przygotowane do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą. Należy zadbać o to, aby dziecko odróżniało dobro od zła, było świadome przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz rozumiało konieczność dbania o przyrodę. Jednocześnie dąży się do ukształtowania systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV-VI szkoły podstawowej.”

Podstawa programowa, wśród celów ogólnych kształcenia i wychowania na I etapie edukacyjnym wymienia:

- 1) realizowanie programu nauczania skoncentrowanego na dziecku, na jego indywidualnym tempie rozwoju i możliwościach uczenia się;
- 2) respektowanie trójpodmiotowości oddziaływań wychowawczych i kształcących: uczeń – szkoła – dom;
- 3) rozwijanie predyspozycji i zdolności poznawczych dziecka;

- 4) kształtowanie u dziecka pozytywnego stosunku do nauki oraz rozwijanie ciekawości w poznawaniu otaczającego świata i w dążeniu do prawdy;
- 5) poszanowanie godności dziecka; zapewnienie dziecku przyjaznych, bezpiecznych i zdrowych warunków do nauki i zabawy, działania indywidualnego i zespołowego, rozwijania samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie, ekspresji plastycznej, muzycznej i ruchowej, aktywności badawczej, a także działalności twórczej;
- 6) wyposażenie dziecka w umiejętność czytania i pisanie, w wiadomości i sprawności matematyczne potrzebne w sytuacjach życiowych i szkolnych oraz przy rozwiązywaniu problemów;
- 7) dbałość o to, aby dziecko mogło nabywać wiedzę i umiejętności potrzebne do rozumienia świata, w tym zagwarantowanie mu dostępu do różnych źródeł informacji i możliwości korzystania z nich;
- 8) sprzyjanie rozwojowi cech osobowości dziecka koniecznych do aktywnego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym.

Ponadto, podstawa programowa podkreśla znaczenie ciągłości kształcenia – dziecko rozpoczynając naukę w szkole powinno pogłębiać wiedzę i doskonalić umiejętności, które opanowało w przedszkolu. Dlatego ważne jest, aby nauczyciele uczący w klasie I znali podstawę programową wychowania przedszkolnego i umiejętnie wykorzystali wiedzę i umiejętności dzieci zdobyte w przedszkolu. Istotne jest też, aby umożliwić dzieciom łagodne przejście z przedszkola do szkoły, dbając o adaptację dzieci do warunków szkolnych, w tym o ich poczucie bezpieczeństwa.

Edukacja wczesnoszkolna realizowana jest w formie kształcenia zintegrowanego. Nadrzędne cele nauczania języka angielskiego w klasach 1-3 szkoły podstawowej muszą być zatem spójne z ogólnymi celami edukacji zintegrowanej w I etapie edukacyjnym. Treści nauczania języka angielskiego powinny być skorelowane z wymaganiami innych obszarów edukacyjnych: edukacji polonistycznej, matematycznej, przyrodniczej, muzycznej, plastycznej społecznej i zdrowotnej, a także zajęć komputerowych i technicznych oraz etyki. W trakcie nauki języka uczniowie powinni wykorzystywać i rozwijać posiadane zdolności werbalne, muzyczno-ruchowe, manualne. Powinni także uczyć się współdziałania w grupie rówieśników, a także poznawać siebie i budować poczucie własnej wartości. Zajęcia z języka angielskiego powinny budować wśród dzieci postawę otwartości i tolerancji wobec innych

kultur i narodowości, a także kształtować postawy takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, czy kultura osobista.

W zakresie sprawności językowych nadrzędnym zadaniem edukacji w klasach I-III jest rozwijanie języka mówionego, umiejętności rozumienia ze słuchu i reagowania na usłyszane wypowiedzi, jak również odtwarzania wyrazów i zwrotów, recytowania wierszyków, śpiewania piosenek itp. Aktywne czytanie i pisanie w języku angielskim wprowadzane są później, w drugim roku nauki, tak aby umożliwić dzieciom najpierw zapoznanie się z brzmieniem języka, wymową poszczególnych słów i intonacją. Skoncentrowanie się na języku mówionym, w formie rozmaitych gier, zabaw, wierszyków i piosenek jest szczególnie ważne w pierwszym roku nauki języka angielskiego, kiedy to należy zapewnić dzieciom łagodne przejście od zajęć przedszkolnych do nauki w szkolnej ławce. Program nauczania języka angielskiego dla klas 1-3 szkoły podstawowej.

Zadaniem nauczyciela języka angielskiego w klasie I, poza dbałością o wszechstronny rozwój psychoruchowy dziecka i kształtowanie w nim właściwych postaw, jest wspomaganie dzieci w porozumiewaniu się z osobami, które mówią innym językiem. W klasie II i III dzieci doskonalą zdobyte umiejętności i pogłębiają swoją wiedzę. Ze względu na prawidłowości rozwoju umysłowego dzieci, treści nauczania powinny narastać i rozszerzać się w układzie spiralnym, co oznacza, że wiadomości i umiejętności zdobywane przez ucznia w klasie I będą powtarzane, pogłębiane i rozszerzane w klasie II i III.

Od ucznia kończącego klasę III oczekuje się, że spełnia następujące wymagania w obszarze edukacji językowej:

- 1) wie, że ludzie posługują się różnymi językami i że chcąc się z nimi porozumieć, trzeba nauczyć się ich języka;
- 2) reaguje werbalnie i niewerbalnie na proste polecenia nauczyciela;
- 3) rozumie wypowiedzi ze słuchu:
  - a) rozróżnia znaczenie wyrazów o podobnym brzmieniu;
  - b) rozpoznaje zwroty stosowane na co dzień i potrafi się nimi posługiwać;
  - c) rozumie ogólny sens krótkich opowiadań i baśni przedstawianych także za pomocą obrazów, gestów;

- d) rozumie sens prostych dialogów w historyjkach obrazkowych (także w nagraniach audio i video);
- 4) czyta ze zrozumieniem wyrazy i proste zdania;
- 5) zadaje pytania i udziela odpowiedzi w ramach wyuczonych zwrotów, recytuje wiersze, rymowanki i śpiewa piosenki, nazywa obiekty z otoczenia i opisuje je, bierze udział w mini przedstawieniach teatralnych;
- 6) przepisuje wyrazy i zdania;
- 7) potrafi korzystać ze słowników obrazkowych, książeczek, środków multimedialnych;
- 8) współpracuje z rówieśnikami w trakcie nauki.

3. Metody nauczania języka angielskiego na etapie wczesnoszkolnym

Nauczanie języka obcego na etapie wczesnoszkolnym pojawiło się na świecie dopiero w latach 60. XX wieku. Wcześniej naukę rozpoczynano dopiero na wyższych stopniach edukacji lub wcale, w szkołach publicznych. Szybko stwierdzono, że tradycyjna metoda (Grammar – Translation Method) nie jest odpowiednia dla małych dzieci, dlatego jako pierwszą do edukacji wczesnoszkolnej wprowadzono metodę audiolingwalną.

Celem nauki w metodzie audiolingwalnej jest opanowanie czterech sprawności w konkretnej kolejności:

- 1) słuchanie,
- 2) mówienie,
- 3) czytanie,
- 4) pisanie.

Do momentu opanowania umiejętności mówienia nie korzysta się z podręczników, aby nie rozpraszać uwagi uczniów. Nauka ma doprowadzić do wytworzenia nawyków, czyli reakcji na określone bodźce. W tym celu nauka przebiega zawsze w ten sam sposób. Nauczyciel podaje uczniom wzór zdania i wielokrotnie go powtarza. Następnie to uczniowie powtarzają zdanie aż do prawidłowego zapamiętania wzoru. Wszystkie te założenia bazują na teorii behawioralnej. Powstanie nawyków językowych powinno być bezrefleksyjne i oparte na wielokrotnym powtarzaniu. Po opanowaniu podstawowych zdań stosuje się bodźce w postaci obrazków lub pytań zadawanych przez nauczyciela. Nie skłania się uczniów do samodzielnego tworzenia zdań, a jedynie do powtarzania tych już znanych. Uznaje się, że błędy językowe, są skutkiem negatywnego wpływu języka ojczystego, dlatego jest on całkowicie eliminowany z procesu nauczania. Nie korzysta się z tłumaczeń, ani porównań do języka ojczystego. Unika się również analiz gramatyki i objaśniania systemu gramatycznego.

Nieco później metodę audiolingwalną przekształcono w metodę audiowizualną. Oparta również na założeniach behawioryzmu, zakładała jednak, że bodźcem musi być połączenie obrazu i dźwięku. Z metodą audiolingwalną łączy ją powtarzanie, wzmacnianie pozytywnych reakcji czy nastawienie na język mówiony, jak również stopniowanie trudności nauczanego materiału oraz pomijanie nauki gramatyki. Powodem dokonania zmian był fakt, że metoda audiolingwalna szybko się uczniom nudziła. Wielokrotne powtarzanie i dziesiątki łudząco

podobnych ćwiczeń nie były ciekawe dla dzieci w wieku szkolnym. Uczniowie nie potrafili korzystać z języka w rzeczywistych sytuacjach, znali wyuczone dialogi, jednak nie byli w stanie rozmawiać z obcokrajowcami. Pomimo wprowadzenia w metodzie audiowizualnej elementów obrazkowych mających zachęcić dzieci do nauki nie przynosiła ona dobrych rezultatów w nauce dzieci na etapie wczesnoszkolnym. Dlatego też została porzucona na rzecz metody kognitywnej.

Stworzona w ruchu językoznawstwa transformacyjnego jest unowocześnioną wersją metody gramatyczno – tłumaczeniowej. Odrzucono zdanie, że nauka języka to mechaniczne tworzenie nawyków. Zakłada ona, że język ma charakter twórczy, ponieważ ludzie go rozumieją, stosują i przekształcają. Posługiwanie się językiem to nie nawyk, a wrodzona umiejętność. Nauka powinna mieć charakter problemowy, a bardzo istotne w nauce języków jest doświadczenie.

Etapy nauki języka obcego w metodzie kognitywnej:

- 1) napotkanie nowej sytuacji – problemu, który trzeba rozwiązać,
- 2) analiza i identyfikacja elementów problemu,
- 3) porównanie nowej sytuacji z innymi, znanymi już sytuacjami – odnalezienie różnic i podobieństw,
- 4) tworzenie planu działania w nowej sytuacji na podstawie analizy sytuacji,
- 5) testowanie rozwiązania, jeżeli okazuje się nieadekwatne – szukanie alternatywy.

Celem nauki w metodzie kognitywnej jest wykształcenie kompetencji językowej, bowiem każdy uczeń ma wrodzoną umiejętność przetwarzania danych językowych, które może zapamiętywać i później odtwarzać. Dzięki temu tworzy system zasad językowych, by samodzielnie stworzyć nieskończoną liczbę zdań. Błąd jest naturalnym elementem nauki, świadczącym o tym, że uczeń ćwiczy i próbuje. Nie ma obaw, że błąd się utrwali. Panuje pogląd, że ciągły kontakt z językiem w jego naturalnej formie doprowadzi do udanych prób mówienia. Zastosowanie objaśnień i komentarzy gramatycznych jest dopuszczalne, a nawet wskazane w przypadku trudności.

W metodzie kognitywnej tworzenie nawyków zastępowane jest przez rozwijanie innowacyjności w zakresie korzystania z języka. Rozumienie zadań prowadzi do ich analizy i na tej bazie budowania nowych zdań, których uczący się nigdy wcześniej nie słyszał, nie

powtarzał i nie zapamiętywał. Bardzo ważne w metodzie kognitywnej są sprawności receptywne, a przede wszystkim słuchanie. Jest to podstawa dla rozumienia wypowiedzi nauczyciela. Produkcja języka ma w tej metodzie charakter nieustrukturyzowany. Uczeń samodzielnie tworzy wypowiedzi na podstawie tego co słyszał, zrozumiał i zapamiętał. Uczniowie sami analizują to co słyszą i wyciągają najbardziej potrzebne im informacje. Zakłada się, że nawet ograniczona ilość danych językowych wystarczy uczniowi do tworzenia pierwszych wypowiedzi. W miarę rozwoju zasobu słownictwa, długość i elokwentność wypowiedzi ucznia ulega rozwinięciu.

Nauka języka obcego według metody kognitywnej zbliżona jest do nauki języka ojczystego u dzieci. Zdania tworzone są z tego zasobu słownictwa, które dzieci posiadają. Próbuje one same zrozumieć zasady języka i gramatyki. Wielokrotnie popełniają przy tym błędy, korzystając z wymyślonych przez siebie zasad próbując tworzyć nowe słowa i zdania.

Choć nauka metodą kognitywną przynosiła dobre rezultaty zrezygnowano z niej na rzecz podejścia komunikatywnego, które powstało pod koniec XX wieku i okazało się najtrafniejszą metodą nauczania małych dzieci. W wielu krajach stosowane do dnia dzisiejszego w ramach edukacji językowej w szkołach publicznych.

W podejściu tym kładzie się nacisk przede wszystkim na używanie języka w różnych sytuacjach codziennego życia. Dlatego skupia się na znaczeniu nauczanych treści, bardziej niż na ich poprawności. Wynika to z założenia, że pełna poprawność gramatyczna nie jest niezbędna, aby produkowany przekaz był zrozumiały dla odbiorcy. Oczywiście pewna ilość gramatyki jest niezbędna, aby przekaz był dobrze sformułowany i sensowny, jednak wiedza teoretyczna z zakresu gramatyki nie jest potrzebna. Najważniejsze jest jednak, aby nauczyć adekwatnego dostosowywania języka do sytuacji, tematy czy wieku uczestników rozmowy.

Zadaniem nauczyciela jest tworzenie dla uczniów sytuacji edukacyjnych maksymalnie zbliżonych do takich, jakie mogą napotkać w codziennym życiu. Prezentacja nowego materiału powinna mieć formę naturalnych sytuacji, takich jakie uczniowie mogą napotkać używając nowego języka. W razie potrzeby nauczyciel powinien podierać się dodatkowymi materiałami wizualnymi, ale nigdy językiem ojczystym uczniów. Nawet objaśnienia gramatyki powinny odbywać się w języku angielskim.

Ćwiczenia powinny być zaprojektowane w taki sposób, aby uczniowie musieli tłumaczyć o co im chodzi, aby ćwiczyli umiejętność porozumiewania się z innymi uczestnikami języka. Pracują w grupach lub w parach przekazując sobie informacje lub uzyskując je od siebie wzajemnie. Nauka o samym systemie językowym ograniczona jest do minimum. Nauczyciel wspiera uczniów w produkowaniu komunikatów, ocenia ich skuteczność, a nie poprawność. Błędy korygowane są jedynie wówczas, gdy uniemożliwiają skuteczne przekazanie komunikatu.

Do nauki czytania wykorzystuje się teksty z gazet i innych źródeł anglojęzycznych, jednak nie materiały spreparowane celowo na potrzeby nauczania. Nie dostosowuje się materiałów do możliwości uczniów, ale uczy się ich takiego słownictwa, które jest potrzebne do czytania prasy zagranicznej.

Dodatkowo nauczyciel stara się przekazać uczniom wiedzę dotyczącą zarządzania swoją nauką. Opowiadają uczniom o skutecznych technikach czytania ze zrozumieniem, zapamiętywania słówek i szybkiego uczenia się. Decyzję o tym jakie techniki nauczyciel przekaże uczniom podejmuje on sam, w oparciu o swoje doświadczenia edukacyjne.

Podejście komunikacyjne wykorzystuje założenia Wygotskiego, według których reakcja otoczenia na to co mówi i robi dziecko jest dla niego najważniejsza. Dlatego też zadaniem nauczyciela jest wspieranie każdej oznaki twórczości językowej dziecka. Pozytywne wzmocnienia są dla niego bardzo silnym bodźcem i jednocześnie motywacją do dalszej pracy.

Dodatkowo w pracy z młodszymi dziećmi podejście komunikacyjne radzi wykorzystywać inne dziedziny edukacji, jak malowanie, rysowanie czy śpiew. Jest to całkowicie zgodne z założeniami tego etapu edukacyjnego, w którym nauka powinna się przeplatać i przebiegać równolegle na wielu przedmiotach w zakresie tych samych obszarów wiedzy.

4. Elementy literatury i kultury krajów anglojęzycznych

Nauczanie języka angielskiego musi wiązać się z wprowadzaniem elementów dotyczących kultury Wielkiej Brytanii, USA czy Australii. Wiele z nich znajduje się w podręcznikach do nauki języka. Ponieważ kraje anglojęzyczne są multikulturowe, a ich obywatele wyróżniają się innym niż nasz kolorem skóry, dodatkowym zadaniem nauczyciela jest rozwijanie u uczniów tolerancji i otwartości. Problem uprzedzeń w Polsce jest znaczny, a dzieci często czerpią negatywne postawy ze środowiska z którego pochodzą. Dzieci w naszym kraju mają małe szanse by uczyć się w szkole z dziećmi o innym kolorze skóry lub mieć zagranicznych sąsiadów. W związku z tym postawy tolerancji muszą być rozwijane przede wszystkim w szkole.

Ponieważ już w wieku 4 lat dzieci zaczynają dostrzegać różnice rasowe i etniczne, ważne aby postawę tolerancji rozwijać możliwie najwcześniej. Aby nie doprowadzić do wytworzenia u dzieci stereotypów należy pozwolić im zatknąć się z przedstawicielami innych grup etnicznych lub wytłumaczyć im i pozwolić zrozumieć, że ludzie różnią się pod wieloma względami ale wszyscy są równi. Najlepiej, gdy uczniowie mają możliwość poznania zwyczajów, tradycji czy potraw typowych w innych krajach. Nauczyciel języka angielskiego może mieć ogromny wpływ na kształtowanie właściwych postaw uczniów.

Treści dotyczące kultury powinny być przeplatane treściami dotyczącymi rodzimej kultury dzieci. Nauczyciel powinien wskazywać elementy wspólne dla obu kultur, ale również podkreślać różnice. Wiedza o własnej kulturze jest niezbędna aby mówić o kulturach innych narodów. Trudno mówić o zwyczajach bożonarodzeniowych mieszkańców USA, gdy dzieci nie są w stanie opisać polskich tradycji. Pracując z nieco bardziej zaawansowaną grupą można pokusić się o porównywanie świąt w wielu krajach jednocześnie. Można na przykład mówić o Bożym Narodzeniu u Amerykanów, Szkotów i Australijczyków. Bardzo rozwijające jest dla dzieci mówienie o zwyczajach, których w naszym kraju się nie kultywuje, jak Halloween czy Bonfire Night. Należy również pamiętać, że Wielka Brytania wyróżnia się nietypowym dla Polaków ustrojem. Warto już nawet najmłodszym uczniom opowiadać o Królowej, Rodzinie Królewskiej i innych elementach monarchii. Tematy te są dla większości dzieci bardzo ciekawe.

Wprowadzanie elementów kultury powinno odbywać się w czterech zakresach:

- 1) wiedza (fakty historyczne, cechy różnych krajów)
- 2) umiejętności (kontakty z obcokrajowcami)
- 3) rozumienie (wartości, relacje międzyludzkie, postawy)
- 4) znajomość siebie samego (system wartości)

w dzisiejszych czasach szkoły coraz częściej i chętniej uczestniczą w różnego rodzaju wymianach uczniów. Dzieci mają więc okazję spotkać przedstawicieli innych kultur, a chętni mogą nawet gościć ich w swoich domach. Nauczyciel powinien zachęcać dzieci do udziału w międzynarodowych programach, wspierać w dążeniu do poznania innych kultur i rozbudzać ich ciekawość w poznawaniu tego co nowe i nieznanne. Przed wyjazdem na wymianę nauczyciel powinien dodatkowo wprowadzić dzieciom elementy *savoir-vivre*, jakie obowiązują w danym kraju.

Wprowadzanie uczniów w inne kultury, poprzez podawanie im historii, tradycji i zwyczajów innych narodów to bardzo ważny element na zajęciach z języka angielskiego. Dodatkowo ważnym elementem są wytwory kultury innych krajów, czyli literatura, film czy malarstwo. Nauczając języka angielskiego trzeba koniecznie zapoznawać dzieci z twórczością angielskich autorów jak Beatrix Potter, J.K. Rowling czy J.R.R. Tolkien. Wiele dzieci zna bohaterów ich powieści z mediów, widziało filmy, a lektura czy nawet jej elementy wzmocnią ich motywację do nauki języka. Bardzo lubianym przez dzieci elementem kultury jest film. Oczywiście nauczyciel musi dobrać oglądany materiał do wieku uczniów, jednak oglądanie filmów rozwija zarówno język jak i wiedzę ogólną. Małe dzieci mogą śmiało oglądać ulubione bajki w wersji angielskojęzycznej, dla starszych istnieje ogromna gama filmów dla nastolatków. Jednak z dziećmi w każdym wieku można oglądać filmy poświęcone kulturze, historii czy natury różnych krajów. Filmy te są ciekawe, często opowiedane prostym językiem i lubiane przez dzieci.

5. Gry i zabawy na lekcjach języka angielskiego w edukacji wczesnoszkolnej

Gry i zabawy pełnią bardzo istotną rolę w edukacji dzieci najmłodszych. Pozwalają uatrakcyjnić zajęcia, wzmacniają poczucie dzieci, że nauka jest fajna, a nie nudna, pomagają się skoncentrować lub zrelaksować w zależności od potrzeb. Na tym etapie rozwoju zabawa jest wciąż dominującą aktywnością dziecka. Stanowi ona łącznik pomiędzy realnym światem zewnętrznym a procesami wewnętrznymi dziecka. Z biegiem czasu miejsce zabawy zastępuje nauka, jednak proces ten musi przebiegać łagodnie. Rozpoczęcie nauki w szkole nie może nagle odciąć dziecka od dotychczasowych schematów dnia. Dziecko musi spokojnie nauczyć się nowych reguł i zasad obowiązujących w szkole. Zabawy i gry mogą pomóc w przyswojeniu przepisów szkolnych.

Gry stosowane w nauczaniu wczesnoszkolnym mają trzy zasadnicze zadania:

- a) wspomagać rozwój indywidualny. Celem tych gier jest rozwijanie słuchu, koncentracji, selektywnego dokonywania oceny oraz wzmocnienie uwagi. Gry powinny polegać na uważnym słuchaniu, reagowaniu na to co się słyszy oraz samodzielnym mówieniu. Nie przeszkadza, jeżeli gry odbywają się w dużych grupach pod warunkiem, że dzieci wzajemnie się słuchają.
- b) wspomagać rozwój społeczny. Takie gry zastosować można dopiero, kiedy grupa zna się już wzajemnie i nawiązała się pewna więź. Mają one charakter niewerbalny, dzieci nawiązują kontakt cielesny, dotykają się, trzymają za ręce. Zadaniem gier jest zmniejszanie lęku przed innymi i rozwijanie poczucia odpowiedzialności.
- c) wspomagać rozwój twórczy. Dzięki tym grom wzrasta zaufanie dzieci do własnych zdolności, uczą się korzystania z wyobraźni, rozwijają ją. Poznają nowe metody myślenia twórczego oraz aktywności w tym zakresie.

KTO TO MÓWI

Dzieci siedzą w kole z zamkniętymi oczami. Nauczyciel dotyka jedno z nich w ramię, a ono mówi głośno „Hello!”. Zadaniem reszty dzieci jest odgadnąć kto to powiedział.

WHO'S WEARING

Nauczyciel mówi kolor, dzieci które mają na sobie ubrania w danym kolorze wstają. Dziecko, które się pomyli/nie wstanie, odpada.

MIRROR

Dzieci dobierają się w pary. Jedno z nich jest modelem, a drugie lustrem. Poruszają się wolno do muzyki, w chwili, kiedy nauczyciel zatrzyma nagranie dzieci mają być w lustrzanych pozycjach.

MY PAIR

Dzieci otrzymują kartoniki z liczbami (ewentualnie z rysunkami) a ich zadaniem jest odnaleźć parę. Nie mogą jednak pokazywać sobie kartoników, ani mówić. Muszą w sposób niewerbalny ustalić jakie mają symbole.

DETECTIVE

Nauczyciel wybiera z grupy detektywa. Siada on przed grupą, plecami do reszty dzieci. Jedno z dzieci wypowiada dowolne słowo lub zdanie. Zadaniem detektywa jest odkrycie, które dziecko się odezwało.

Bibliografia

Komorowska H., *Metodyka nauczania języka angielskiego*, Fraszka Edukacyjna

Pamuła M., *Metodyka nauczania języków obcych w kształceniu zintegrowanym*, Fraszka Edukacyjna

Studzińska I., Mędel A., Kondro M., Piotrowska E., *Program nauczania języka angielskiego zgodny z Podstawą Programową Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r.*, Macmillan